

Egyeztetés mellérendelő alannyal

É. Kiss Katalin

MTA Nyelvtudományi Intézet, PPKE

Előadásomban azt vizsgálom, hogy milyen egyeztetést váltanak ki az ige a mellérendelő alanyi kifejezések különféle fajtái. Az alábbi szerkezet típusokról fogok számot adni:

- (1) Péter és Éva összevesztek/összeveszett.
- (2) Egy fiú és egy lány *vannak/van a szobában.
- (3) *Összevesztek/összeveszett Péter és Éva.
- (4) Összeveszett/*összevesztek Péter és a gyerekek.

Javaaslataim azon a feltételezésen alapulnak (l. Farkas és Zec 1995; Wechsler 2000), hogy a mellérendelő kifejezésnek (&P-nek) nincs lexikális feje, ezért saját phi-jegyei sincsenek. &P – mondatbeli pozíciójától függően – két módon juthat hozzá az egyeztetéshez szükséges jegyekhez: az IP-n belül specifikálja és bővítménye, azaz, a mellérendelt NP-k phi-jegyeit veszi kölcsön, baloldali diszlokáció esetén pedig egy vele koreferens rezumptív pro képviseli az egyeztető viszonyban.

A szakirodalom azt jósolja, hogy mellérendelő alany esetén vagy részleges, vagy szemantikai egyeztetés történik. Az előbbi esetben az ige vagy a magasabb (az &P specifikálójában álló), vagy a közelebbi NP-vel egyezik. Szemantikai egyeztetés esetén a mellérendelő alany referensének számossága határozza meg az igei toldalékot. A magyarban a szemantikai egyeztetést a többes számú ige nek a (2)-es és (3)-as példákban való helytelensége miatt kell elvetnünk. A (4)-es példa a részleges egyeztetést is kizárja. Előadásomban amellet érvelek, hogy &P-ben mind a specifikáló, mind a bővítmény phi-jegyei kivetítődnek &P-re. Ez a számjegy esetében nem vezethet jegykonfliktushoz, ugyanis – Farkas és de Swart (2004) teóriájának megfelelően – a magyarban csak egyféle számjegy létezik: a *-k* vagy *-i* morféma által jelölt [plurális]; csak ez vált ki egyeztetést. &P-nek tehát akkor és csak akkor van [plurális] jegye, ha legalább az egyik mellérendelt NP [plurális] toldalékot visel.

Míg az &P által kiváltott igei egyeztetés a mellérendelt NP-k morfológiájától függ, &P koreferencia-lehetőségeit &P referensének tulajdonságai, azaz, &P szemantikája határozza meg. Egy balra kihelyezett &P köthet egy vele koreferens pro-t; az (1)-es példában ez váltja ki a többes szám használatát.

Eltérő személyű névmások mellérendelése esetén a névmások eltérő phi-jegyei megakadályozzák a jegyeknek &P-re való kivetülését. Mellérendelt alanyi névmások csak diszlokálva fordulnak elő, amikor is a mondat igéjének morfológiáját az általuk kötött pro határozza meg.